1.1. СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПРЕДМЕТУ ПСИХОЛОГІЇ ТА СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ, ЇЇ СТРУКТУРИ, НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ВИСНОВКІВ СУДОВИХ ЕКСПЕРТІВ ПСИХОЛОГІВ В XXI СТОЛІТТІ[1]

Назаров О. А.

DOI: 10.53672/ej.1.2026.01[1] Check for updates

Анотація. Класичне визначення предмета психології як психіки й поведінки, на думку О. Назарова, вже не охоплює напрямів, у яких психіку вивчають опосередковано через біологічні, соціальні, інформаційні чи культурні системи. У реферативній статті уточнено предмет психології та судово-психологічної експертизи (СПЕ) у XXI столітті й обґрунтовано право судового експерта-психолога на науково-теоретичне дослідження висновків інших експертів. Автор спирається на нормативну базу (наказ Мін'юсту від 08.05.2018 № 1467/5 про переліки рекомендованої літератури, постанову КМУ від 23.03.2016 № 261, стандарт вищої освіти за спеціальністю 053 «Психологія»), американські стандарти допустимості експертних доказів і довідники з судової психології (G. B. Melton et al., M. J. Ackerman, K. Heilbrun et al., APA Handbook of Forensic Psychology). Виокремлено три напрями психологічної науки: біологічний (психофізіологія, нейропсихологія), методологічний (психометрика, предметом якої є метод) і системний, або соціальний (біхевіоризм, соціальна та інженерна психологія); аналіз висновків інших експертів віднесено до методологічного напряму. Автор констатує відірваність вітчизняної СПЕ від сучасних досліджень юридичної психології й пропонує розширене визначення її предмета, що включає науково обґрунтовану оцінку способів дослідження та інтерпретації психологічних даних у висновках експертів. Структура предмета СПЕ охоплює класичний, поведінковий, психофізіологічний (EDA, стрес, когнітивне навантаження) та аналітико-методологічний компоненти. Як міжнародний орієнтир розглянуто стандарт Дауберта (Daubert v. Merrell Dow Pharmaceuticals, 1993) із п'ятьма критеріями (тестованість, рецензування, рівень помилок, стандарти, загальне визнання), його відмінність від правила Фрая (1923) і поширення на технічні знання після справи Kumho Tire. Зроблено висновок, що таке дослідження на підставі п. 6 ч. 1 ст. 13 Закону України «Про судову експертизу» не підміняє суд: експерт встановлює наукові факти й методологічні помилки, а правову оцінку дає суд, який за потреби призначає повторну чи додаткову експертизу. Положення статті безпосередньо стосуються рецензування експертних висновків у судовій практиці.

Ключові слова: предмет психології, судово-психологічна експертиза, судовий експерт-психолог, юридична психологія, психометрика, психофізіологія, науково-теоретичне дослідження висновку експерта, стандарт Дауберта, правило Фрая, наукова валідність, повторна експертиза.

Contemporary Approaches to Defining the Subject of Psychology and Forensic Psychological Examination, Its Structure and the Scientific and Theoretical Review of Forensic Psychologists' Opinions in the 21St Century

Nazarov O. A.

Abstract. The classical view of psychology as the science of the psyche and behaviour no longer covers fields in which mental phenomena are studied indirectly through biological, social, informational or methodological systems. Nazarov O. A. revisits the subject of psychology and of forensic psychological examination in the 21st century and justifies the forensic psychologist's right to conduct a scientific and theoretical review of opinions issued by other experts. The paper draws on Ukrainian regulations, including Order No. 1467/5 of the Ministry of Justice of Ukraine of 8 May 2018 on recommended literature for forensic examinations and the Higher Education Standard in Psychology, as well as on forensic psychology handbooks by Melton et al., Ackerman, Heilbrun et al. and the APA. Three research directions are distinguished: biological (psychophysiology, neuropsychology), methodological (psychometrics, whose object is the method) and systemic or social (behaviourism, social and engineering psychology); reviewing another expert's opinion is placed within the methodological direction. The author notes that Ukrainian forensic psychological practice is detached from current research in legal psychology and proposes a broader definition of its subject, comprising classical, behavioural, psychophysiological (electrodermal activity, stress, cognitive load) and analytical-methodological components. The Daubert standard (1993), its five factors, its departure from the Frye rule (1923) and its extension to technical knowledge in Kumho Tire are discussed as an international benchmark. The paper concludes that such a review, carried out under Article 13(1)(6) of the Law of Ukraine 'On Forensic Examination', does not encroach on the court's competence: the expert establishes scientific facts and methodological errors, while the court assesses their legal weight and may order a repeat or additional examination.

Keywords: subject of psychology, forensic psychological examination, forensic psychologist, legal psychology, psychometrics, psychophysiology, review of expert opinion, Daubert standard, Frye rule, scientific validity, repeat examination.

Вперше оприлюднено: *сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 11.05.2026; у номері — 30.06.2026; DOI:* ***10.53672/ej.1.2026.01***[1].

Повний текст

Текст статті:

У класичному розумінні психології її предметом є психіка та поведінка людини/тварин. Однак у сучасній психологічній науці існує низка напрямів, де безпосередньо психіка не є центральним предметом психологічного дослідження, або ж досліджується опосередковано через інші системи (біологічні, соціальні, інформаційні, культурні тощо). **На теперішній час можна виділити такі три напрямі досліджень в психологічній науці:**

1️⃣ **Біологічні:** психофізіологія, нейропсихологія. Об’єктом є тіло людини.

2️⃣ **Методологічні:** психометрика. Об’єктом є метод, який використовує психолог або експерт психолог.

3️⃣ **Системні / зовнішні (соціальні):** біхевіоризм, соціальна психологія, інженерна психологія. Об’єкт психології виступає поведінка людини / система життєдіяльності або роботи людини / середовище де знаходиться людина або люди.

Дослідження судово-психологічних висновків інших судових експертів психологів за результатами проведення ними судово-психологічних експертиз, підпадає під методологічний напрямок психологічної науки де предметом дослідження є метод, а головним інструментом така галузь сучасної психології як психометрика, що займається теорією та практикою вимірювання психічних явищ, індивідуальних відмінностей, здібностей та особистісних характеристик. Вона використовує математичні методи, статистику та тести для отримання об'єктивних, кількісних даних. Розуміння предмету психології лише як психіки є вузьким сприйняттям психологічної науки, яке не відображає розвиток психологічної науки в XXI столітті об'єктивно з різних причин. Також судово-психологічна експертиза це лише розділ такої галузі психологічної науки як юридична психологія. Сформованої відокремленої галузі психологічної науки яка б мала назву "судово-психологічна експертиза" не має в системі психологічних наук, тож судові експерти психологи мають враховувати академічні основи психологічної науки, юридичної психології тощо та її здобутки, дослідження і сучасні підходи до опису предмету, які використовує психологічна наука і її різні галузі.

На теперішній час судово-психологічна експертиза в Україні відірвана від тих актуальних наукових психологічних досліджень, які проведені у сфері юридичної психології і не інтегрована в українську юридичну психологію. Прикладом є той факт, що навіть в переліку спеціальної літератури, які мають використовуватися під час проведення психологічної експертизи судові експерти психологи, відсутні сучасні актуальні джерела як вітчизняного, так і іноземного походження в сфері юридичної психології [1, 7-10], які зараз є обов'язковим елементом всіх наукових досліджень у "високій" психології і в Україні і у світі на рівні акредитаційних вимог до наукових досліджень з боку Міністерства освіти та науки України [2] та судових експертів психологів за кордоном в США та ЄС.

У світі та Україні зокрема набирає обертів все більше застосування сучасного визначення психології XXI століття. А саме: психологія — це наука, що вивчає закономі-

рності виникнення, функціонування та розвитку психіки і поведінки людини та тварин, а також пов'язані з ними фізіологічні, когнітивні, соціальні, інформаційні та діяльнісні процеси, включно з їхніми об'єктивними проявами, механізмами, умовами вимірювання та системними детермінантами. Предмет психології охоплює не лише психічні явища як внутрішні процеси та стани, але й їх об'єктивні кореляти — поведінкові реакції, нейрофізіологічні механізми, когнітивні та інформаційні процеси, соціальні взаємодії, а також методи їх вимірювання і моделювання [3]. **Зазначене поняття відходить від старого радянського розуміння психології лише як «відображення дійсності» і додає:** 1) інформаційні процеси, пояснення психіки через кібернетику та ІТ. 2) нейрофізіологічні механізм, а саме через зв'язок з когнітивними науками (neuroscience). 3) моделювання та вимірювання:, що полягає у підкресленні статусу психології як точної, доказової науки і тому вивчення методів психології вимагає окремого уточнення в предметі.

У межах сучасної науки психологія досліджує як безпосередньо психіку, так і системи та процеси, через які вона проявляється, опосередковується або реконструюється. Сучасне визначення предмета психології виходить за межі виключно «психіки» і охоплює всю систему її проявів, механізмів та способів дослідження.

Предметом судово-психологічної експертизи є психічні процеси, стани та індивідуально-психологічні особливості особи, а також закономірності їх прояву у поведінці та діяльності в юридично значущих ситуаціях, що підлягають встановленню на основі спеціальних психологічних знань, а також науково обґрунтована оцінка способів їх дослідження, інтерпретації та відображення у висновках судових експертів психологів, у тій частині, в якій така оцінка необхідна для встановлення психологічно значущих обставин справи.

Судовий експерт психолог може досліджувати психологічний зміст, методологічну обґрунтованість і наукову валідність викладених у інших висновках судових експертів психологів положень як джерела психологічної інформації без правової оцінки щодо наслідків такого дослідження, а саме "скасування" експертного висновку як процесуального документа.

До предмету (структуровано) судово-психологічної експертизи входить проведення експертного психологічного дослідження:

✔ 1. Класичного психологічного компоненту в юридично значущих ситуаціях

- психічні процеси (пам'ять, мислення, емоції);

- психічні стани;

- індивідуально-психологічні особливості людини.

✔ 2. Поведінкового психологічного компоненту в юридично значущих ситуаціях

- поведінка у ситуації;

- емоційні реакції;

- мотиваційні аспекти.

✔ **3. Психофізіологічного психологічного компоненту в юридично значущих ситуаціях**

- показники психофізіологічної активації (EDA, стрес, психологічна установка, психологічна домінанта тощо);

- когнітивне навантаження.

✔ **4. Аналітичного, методологічного психологічного компоненту за результатом експертного науково-теоретичного дослідження роботи проведеної іншим судовим експертом психологом**, а саме науково-теоретичного дослідження:

- методик застосованих інших судовим експертом психологом;

- логіки висновків судового експерта психолога;

- відповідності даних і висновків зроблених судовим експертом психологом;

- наукової валідності проведеного експертно-психологічного дослідження в рамках судово-психологічної експертизи.

В міжнародній науковій системі є всім відомий стандарт Дауберта (Daubert Standard, США), який ще має назву "оцінка наукової валідності методів" судового експерта. Це означає: аналітичне дослідження експертного висновку є частиною наукової оцінки доказу, а не втручанням у компетенцію суду щодо правової її оцінки. У 1993 році Верховний суд США ухвалив принципове рішення у справі Daubert проти Merrell Dow Pharmaceuticals, Inc., 509 US 579 (1993), яке встановило новий стандарт допустимості експертних висновків. Ця справа стала новаторською, оскільки відображала відхід від давно прийнятого стандарту, встановленого у справі Frye v. United States, 293 F. 1013 (DC Cir. 1923) (правило Фрая). У справі Фрая окружний суд постановив, що **висновок експерта є допустимим, якщо наукова методика, на якій він ґрунтується, є «загальноприйнятою» як надійна у відповідному науковому співтоваристві.** Рішення у справі Дауберта фактично скасувало це положення, надавши натомість 5 (перелік) факторів (включаючи загальне визнання в науковому співтоваристві), які суди можуть враховувати при прийнятті рішення про допуск експертного висновку. На теперішній час в США, судові експерти, досліджуючи або аналізуючи висновок свого колеги, перевіряють його на дотримання за п'ятьма ключовими факторами Дауберта, а саме [4, 5]:

1. Тестованість методу: Чи можна перевірити теорію або метод, який використав інший експерт?

2. Рецензування (peer review): Чи публікувався цей метод у рецензованих наукових журналах?

3. Рівень помилок: Яка відома або потенційна частота помилок методу?

4. Стандарти та контроль: Чи існували стандарти (протоколи), що регулюють застосування цього методу?

5. Загальне визнання: Чи визнаний цей метод у науковому співтоваристві за сферою його використання?

Ключовими моментами використання судовими експертами під час дослідження висновків інших судових експертів є:

1) перевірка методології, а не висновку: Експерт оцінює не те, чи правильний висновок, а те, чи є метод, яким його було отримано, науково надійним.

2) числення експертиза: Експерт може вказати, що метод, використаний іншим експертом, є "junk science" (псевдонаукою) і не проходить за критеріями Дауберта.

3) використання в крос-допиті: Експерт, що захищає свою позицію, може використовувати ці критерії під час перехресного допиту протилежного експерта, щоб дискредитувати його методи.

4) поширення на не-наукові дисципліни: Завдяки рішенню у справі Kumho Tire (Kumho Tire Co. v. Carmichael), стандарт Дауберта застосовується не тільки до "чистої науки", а й до технічних та інших спеціалізованих знань (інженерія, оцінка бізнесу тощо).

Відповідно до стандарту Дауберта, «суд не зосереджує увагу на тому, чи є висновок експерта правильним, його не цікавить суть висновків експертів, але його увага зосереджена на тому, як експерт дійшов своїх висновків? ...чи грунтується висновок експерта на «наукових знаннях» і чи є він «належним науковим висновком?» [6].

Висновки. Психіка не є єдиним центральним предметом психологічного дослідження, оскільки може вивчатися опосередковано через інші системи - біологічні, методологічні, соціальні. Науково-теоретичне дослідження експертного психологічного висновку (його наукова, експертна психологічна оцінка) є критично важливою частиною розвитку психологічної науки, оскільки дозволяє окреслити наукову та методологічну обґрунтованість застосованих спеціальних психологічних знань в судочинстві. Такі дії з науково-теоретичного аналізу не можуть бути втручанням у компетенцію суду, тому що завдання судового експерта психолога та завдання суду кардинально відрізняються: експерт встановлює наукові факти, в тому числі науково-теоретичні та методологічні помилки експерта, а суд дає їм правову оцінку і ухвалює судове рішення. Експерт може помилитися у виборі методів дослідження і така помилка може мати негативні наслідки, оскільки суд не є носієм спеціальних психологічних знань. **Науково-теоретичне дослідження дозволяє встановити:** 1) Чи відповідають застосовані судовим експертом психологом методи сучасним стандартам психологічної науки, 2) Чи є правильними психометричні розрахунки та технічні вимірювання виконані судовим експертом психологом, 3) Чи достатньо було матеріалів для однозначного висновку судового експерта психолога. Дослідження допомагає виявити, чи логічно висновок судового експерта психолога випливає з описаної ним дослідницької частини. Якщо дослідницька частина вказує на одну ймовірність, а висновок — на іншу (абсолютну), це вказує на необґрунтованість. **Експертно-психологічне дослідження науково-теоретичного характеру, яке проведено належним судовим експертом психологом на підставі пункту 6 частини 1 статті 13 Закону України "Про судову експертизу", дає суду дієвий та ефективний інструментарій для того, щоб відхилити неналежний висновок та призначити повторну або додаткову судову експертизу за потреби** і чинити об'єктивно правосуддя в судовій справі. Науково-теоретичне дослідження відповідно до стандарту Дауберта — це перевірка науковості доказу, а суд вирішує його юридичну силу і надає правову оцінку згідно з процесуальними кодексами. Дослідження висновків експертів психологів це не підміна суду, а допомога йому у прийнятті обґрунтованого судового рішення, яка поширена у світі.

Список використаних джерел:

1. Наказ Міністерства юстиції України від 08.05.2018 № 1467/5 «Про затвердження переліків рекомендованої науково-технічної та довідкової літератури, що використовується під час проведення судових експертиз».

2. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)" від 23 березня 2016 р. № 261. - URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/261-2016-%D0%BF#Text

3. Стандарт вищої освіти України: ступінь бакалавр, галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальність 053 «Психологія», який затверджений наказом МОН № 565 від 24.04.2019.

4. The Daubert Standard: A Guide to Expert Testimony, Motions, Hearings, and Rulings. ByAnjelica Cappellino, J.D. Updated on April 15, 2026. - URL: https://www.expertinstitute.com/resources/insights/the-daubert-standard-a-guide-to-motions-hearings-and-rulings/

5. Daubert Standard. Cornell Law School. [Last updated in August 2023 by Jim Robinson, Esq., JurisPro Expert Witness Directory] - URL: https://www.law.cornell.edu/wex/daubert_standard

6. The Differences Between the Frye & the Daubert Standards. Mar 3, 2025. Holly M. Olarczuk-Smith, Esq. - URL: https://burnswhite.com/differences-between-frye-daubert/

7. Melton, G. B., Petrila, J., Poythress, N. G., Slobogin, C., Otto, R. K., Mossman, D., & Condie, L. O. (2018). Psychological evaluations for the courts: A handbook for mental health professionals and lawyers (4th ed.). The Guilford Press. - https://psycnet.apa.org/record/2017-50783-000

8. Ackerman, M. J. (2010). Essentials of forensic psychological assessment (2nd ed.). John Wiley & Sons, Inc. - https://psycnet.apa.org/record/2011-12958-000

9. Heilbrun, K., Grisso, T., & Goldstein, A. M. (2009). Foundations of forensic mental health assessment. Oxford University Press. - https://psycnet.apa.org/record/2008-14685-000

10. APA Handbook of Forensic Psychology [2014]. Volume 1: Individual and Situational Influences in Criminal and Civil Contexts. Volume 2: Criminal Investigation, Adjudication, and Sentencing Outcomes. Edited by Patricia A. Zapf and Brian L. Cutler. Editors-in-Chief: Brian L. Cutler, PhD and Patricia A. Zapf, PhD. - 1176 P. - https://www.apa.org/pubs/books/4311515

Abstract. This article examines the subject matter of psychology and forensic psychological assessment (FPA), as well as their structure in the 21st century. It emphasizes the need to move away from a narrow understanding of the psyche as the sole subject of psychology and to apply a systemic approach to this concept, one that encompasses the biological, methodological, and social aspects of psychology as a science.

Keywords: psychology, forensic psychological examination, subject of psychology, forensic psychologist.

Реферативний опис публікації: Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа та спеціальних знань в юридичній практиці: Електронний журнал / [редкол.:

Назаров О. А. (голов. ред.) та ін.]. К., 2026. Т. 11, № 3 (63). Дата публікації: 30.06.2026. URL: https://expertize-journal.org.ua/psihologicheskaya-ekspertiza/18216-nazarov-o-a-suchasni-pidkhodi-do-viznachennya-predmetu-psikhologiji-ta-strukturi-sudovo-psikhologichnoji-ekspertizi-naukovo-teoretichnikh-doslidzhen-visnovkiv-sudovikh-ekspertiv-psikhologiv-v-xxi-stolitti (дата звернення: 11.05.2026). https://doi.org/10.53672/ej.1.2026.01

Додатково, **Переказати кошти для допомоги Збройним Силам України та гуманітарної допомоги з платіжної картки**

Традиційно, нагадуємо користувачам журналу, *що науковий журнал запроваджив надання послуг* ***«Консультація»: запит на проведення судово-психологічної експертизи за різними підставами, у тому числі відшкодування моральної шкоди завданою військовими злочинами, із застосуванням поліграфа*** *на замовлення зацікавлених осіб, суду, правоохоронних органів згідно процесуальних кодексів. - URL: http://expertize-journal.org.ua/konsultacia* ***Телефон для термінового дзвінка судовому експерту:*** *+38 093 476 72 60 (Viber, Telegram, Whatsapp).*

Звертаємо увагу, організація проведення професійних консультацій всім зацікавленим, здійснюється членом Президії Науково-консультативної та методичної ради з

проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції України, головним редактором журналу, атестованим судовим експертом психологом (поліграфологом), кандидатом психологічних наук, доцентом Назаровим Олегом Анатолійовичем.

МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

кандидат психологічних наук, доцент

Назаров Олег Анатолійович

атестований судовий експерт з правом проведення експертиз за експертною спеціальністю 14.1 "Психологічні дослідження", поліграфолог

Україна,
02094, м. Київ
вул. Якова Гніздовського, 1, офіс 310
E-mail: institute.expertise.kiev@gmail.com

Тел: +38 (044) 228-76-15
+38 (093) 476-72-60
+38 (098) 011-85-63

В 2023 року виповнилося 10 років викладання головного редактора журналу Назарова Олега Анатолійовича для суддів, помічників суддів, секретарів та працівників апарату судів, які підвищували свою кваліфікацію в Національній школі суддів України протягом 2013-2023 років. *З цієї нагоди Назаров О.А. був відмічений Почесною грамотою Національної школи суддів України* ***за підготовку висококваліфікованих кадрів для системи правосуддя****. Багато проведено було підготовлених корисних та цікавих тем в галузі судової експертизи, судово-психологічної експертизи, основ психології та застосування поліграфа, опитування дитини. В тому числі багато тем було напрацьовано для адвокатської аудиторії (справи щодо відшкодування моральної шкоди, визначення місця мешкання дитини, угоди з вадами волі, застосування поліграфа тощо). Для замовляння вебінару, тренінгу спеціальної тематики в галузі судової експертизи звертайтесь за телефонами редакції журналу:* ***+38093 476 72 60.***

НАЦІОНАЛЬНА ШКОЛА СУДДІВ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНА ШКОЛА СУДДІВ УКРАЇНИ
NATIONAL SCHOOL OF JUDGES OF UKRAINE

ПОЧЕСНА ГРАМОТА

НАЗАРОВУ
ОЛЕГУ АНАТОЛІЙОВИЧУ

За активну участь у підготовці висококваліфікованих кадрів для системи правосуддя та з нагоди професійного свята – Дня юриста

Підстава: наказ ректора від 20.09.2023 № 213–К.

Ректор *Микола ОНІЩУК*

Офіційній Інтернет-сайт щодо призначення та проведення судово-психологічної експертизи, судового експерта психолога (поліграфолога) Назарова О.А. (свідоцтво Міністерства юстиції України від 09.07.2020 №2035)

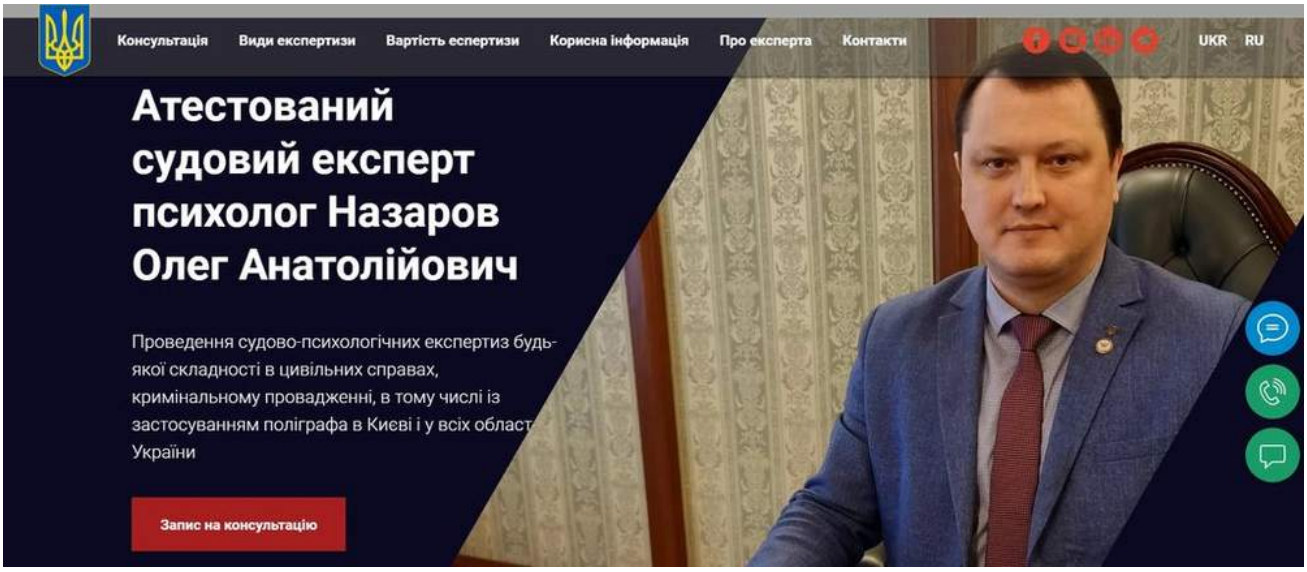

Офіційний Інтернет-сайт щодо призначення та проведення судово-психологічної експертизи із застосуванням поліграфа, тестувань на поліграфі в Україні за міжнародними стандартами (поліграф EyeDetect, розробник Converus Inc., USA)

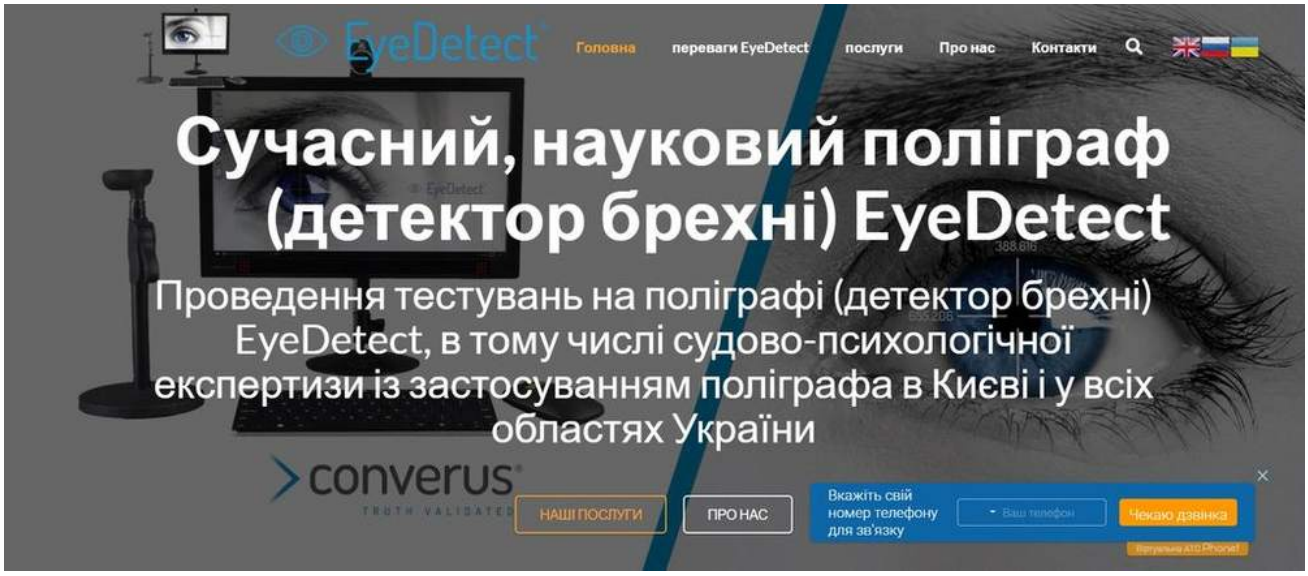

Продаж портативного обладнання для поліграфа **Mobi підлокітники Polygraph в Україні (Схвалено президентом Міжнародного співтовариства поліграфологів, ISOPE, США)**

В Україні затверджена кваліфікаційна характеристика професії «Поліграфолог» та 25 жовтня 2021 року уведена сама професія «Поліграфолог» змінами № 10 до Національного класифікатора професій ДК 003:2010

Надання послуг щодо розробки та проведення групових тренінгових занять за різними напрямами судово-психологічної експертизи в сучасному судочинстві, у тому числі із застосуванням поліграфа

Незалежній не державній професійній атестованій судово-психологічній експертизі в Україні бути: історія однієї перемоги або про можливість призначення першої недержавної професійної атестованої судово-психологічної еспертизи з 09 липня 2020 року

Електронна бібліотека судді, адвоката, психолога, батьків: «Допит, опитування дитини в суді». Методичні рекомендації, нормативні документи, постанови Верховного Суду

Огляд змін до законодавства України: процесуальний статус спеціаліста у кримінальних провадженнях про кримінальні проступки з 1 липня 2020 року

Електронна бібліотека правозахисника України. Серія: Застосування рішень Європейського суду з прав людини в українському судочинстві

Електронна бібліотека судді України: квітень 2020 року (більше 70 книг)

Колекція зразків клопотань про відкладення розгляду справи у зв'язку із впровадженням карантину та типові зразки заяв, які подаються до суду станом на 20 березня 2020 та оголошення ДСА України від 19 березня 2020

І на останок **щодо професійного розвитку, актуальні вакансії можна переглянути** на сайті - Jooble (потрібно на тиснути, щоб перейти за посиланням).

References

1. Nazarov O. A. Suchasni pidkhody do vyznachennia predmetu psykholohii ta sudovo-psykholohichnoi ekspertyzy, yii struktury, naukovo-teoretychnykh doslidzhen vysnovkiv sudovykh ekspertiv psykholohiv v XXI stolitti [Contemporary Approaches to Defining the Subject of Psychology and Forensic Psychological Examination, Its Structure and the Scientific and Theoretical Review of Forensic Psychologists' Opinions in the 21St Century]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2026. Vol. 11, No. 3 (63). DOI: https://doi.org/10.53672/ej.1.2026.01. URL: https://expertize-journal.org.ua/psihologicheskaya-ekspertiza/18216-nazarov-o-a-suchasni-pidkhodi-do-viznachennya-predmetu-psikhologiji-ta-strukturi-sudovo-psikhologichnoji-ekspertizi-naukovo-teoretichnikh-doslidzhen-visnovkiv-sudovikh-ekspertiv-psikhologiv-v-xxi-stolitti (onovlena versiia vid 09.11.2026). [in Ukrainian].